

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

สิ่งจำเป็นเบื้องต้นในการดำรงชีวิตของมนุษย์มีเพียงสามอย่างเท่านั้น คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย¹ ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความฉลาดมากขึ้น ยารักษาโรค ก็เป็นสิ่งจำเป็นเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ในบรรดาสິงจำเป็นในการดำรงชีวิตดังกล่าวมา มนุษย์ถือว่าอาหาร เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุด²

เครื่องดื่ม เช่นน้ำ นม โคน นมแพะ หรือนมแกะก็จัดได้ว่าเป็นอาหาร เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ และน้ำ น่าจะเป็นเครื่องดื่มชนิดแรกที่มนุษย์รู้จักดีเพราะสามารถหาได้จากแหล่งธรรมชาติทั่วไป เช่น ลำธาร ห้วย หนอง โหล่งไม้หรือจากน้ำฝน เดิมทีเดิยวมมนุษย์ดื่มน้ำ เพราะเป็นสิ่งจำเป็น แต่ต่อมาเมื่อพวกเขาเริ่มมีความเจริญมากขึ้นก็เริ่มมองเห็นความสำคัญของรสชาติและคุณค่าทางอาหารของน้ำมากกว่าที่จะใช้ดื่มเพราะความจำเป็นอย่างเดียว เหตุนี้จึงได้เริ่มปรุงรสของน้ำดื่มโดยผสมสิ่งผสมบางอย่างลงไปเพื่อปรับปรุงรสชาติตามที่ต้องการ³ น้ำจึงกลายมาเป็นเครื่องดื่มประเภทต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งประเภทที่ให้ความร่าเริงสดชื่น และให้ความมันเม

เราอาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ทุกชาติต่างก็รู้จักวิธีทำเครื่องดื่มประเภทต่าง ๆ มาแต่โบราณกาลแล้ว ทั้งยังได้พยายามปรับปรุงรสชาติของ เครื่องดื่มนั้นทั้งประเภทที่ให้ความร่าเริงสดชื่นและความมันเมามาโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นการแน่นอนว่า สุรา เครื่องดื่มมันเมาชนิดหนึ่งซึ่งมี

---

¹Om Prakash, Food and Drinks in Ancient India (Delhi: The Allahabad Law Journal Press, 1961), p. 17.

²TUp.2.2. annam hi bhutanam jyestham /

³Om Prakash, Food and Drinks in Ancient India, p. 17.

หลักฐานกล่าวถึงในคัมภีร์พระเวท⁴ อันเป็นคัมภีร์ที่ยอมรับว่ามีอายุนับพันปีก่อนคริสตกาล⁵ ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอินเดียอารยันมานานพันกนาแล้ว และก็คงเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชนชาติอื่น ๆ ด้วย เช่นเดียวกัน จากหลักฐานต่าง ๆ พบว่า เครื่องคัมภีร์ เหมมีส่วนเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชนชาติต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่นในประเทศจีน พระเจ้าแผ่นดินแห่งแคว้นเว่ (Wei) ได้ประกาศอนุญาตให้ประชาชนของพระองค์ใช้เครื่องคัมภีร์ เหมคือสุรารวง สรวงวิญญาณของบรรพบุรุษในเทศกาลต่าง ๆ ได้⁶ ในประเทศอินเดีย ชาวอินเดียอารยันจะบวงสรวงวิญญาณของบรรพบุรุษซึ่งเรียกว่า ปีตฤ (Pitr) ด้วยเครื่องคัมภีร์ เหมคือสุรา⁷ ในวรรณคดีไทย เราได้พบข้อความมากมายซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของ เครื่องคัมภีร์ เหมที่ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนคติความเชื่อของชาวยุคโบราณ ในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ เราได้พบว่า นางมณฑโตได้ใช้สุราที่นางได้รับมา

⁴ RV. 7. 86. 6; 8. 2. 12

⁵ P.V. Kane, History of Dharmasastra, Part 1. Vol. 3. (Poona: Bhandarkar Oriental Research Institute, 1946), p. 11.

Arthur A. Macdonell, The History of Sanskrit Literature. 2nd ed. (Delhi: Motilal Banarsidass, 1971), p. 171.

⁶ James Legge, "The Sacred Books of China," The Sacred Books of the East (Delhi: Motilal Banarsidass, 1972), pp. 171-9.

* อภิธานศัพท์, หน้า 65.

⁷ AsvGr. 2.5.3. pitrbhyo dadyat sribhyasca suram . . . /

จากพระอุมา เป็นยาชุบชีวิตของทศกัณฐ์และยักษ์อื่น ๆ ให้ฟื้นคืนมาได้ ดังคำกล่าวของนางคอนหนึ่งว่า

ข้าอยู่ในไกรลาสบรรดา	พระอุมาริกใครใช้ชีวิต
ประทาน เวย์ประ เสริฐ เลิศล้ำ	ชื่อพระมณฑุชชีหพระลากิจ
ยัง เกิด เป็นน้ำสุรามฤต	ใครม้วยมิตชุบขึ้นให้คืนคง ⁸

และวรรณคดีไทย เรื่อง เสภาขุนช้างขุนแผนได้บรรยายภาพในงานแต่งงานระหว่าง
จมีนไวยวรนากับศรีมาลาไว้ว่า นอกจากจะเลี้ยงอาหารแล้ว สุราก็เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งขาดไม่ได้ในงานนี้

ตั้งสำหรับ เรียงรอนทอกลาง	เลี้ยงขุนนางมหาด เล็กฉิ่งทั้งหลาย
ทั้งของ เคียง เรียงรินสุราราย	ขุนช้างซัดสายกรายนั่งสุดคน ⁹

เช่นเดียวกับในพิธีทำศพนางวันทองซึ่งก็ปรากฏว่ามีการเลี้ยงสุราก็อย่างเดิมที่จน
"พวกซี เมาโย เย เติน เซชวน เห็นใครชวนชกกันทำช้เขือ . . ." ¹⁰ และแม้แต่การบำเพ็ญทานของ
พระเวสสันดรในตอนที่ถูกขับไล่ออกจากเมือง แม้จะเห็นว่าไม่สมควรที่จะให้สุรา เป็นทาน แต่ก็จำ
ต้องกระทำ เพราะเกรงจะถูกตำหนิ ดังข้อความว่า ". . . จนสิ้นสุราและ เมรัยไม่ควรจะให้ทาน
โสณทาน์ เทถ วารุณี กลั้วว่านีกเลงสุรามานจะตีฉิน เธอให้พระราชทานสิ้นทุกประการ . . ." ¹¹

อนึ่ง ในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านในสมัยกรุงศรีอยุธยา
ไว้ว่า ถ้าเอาผีไปซัด (ปล่อย) ไว้ที่เรือกวต่าน ไทพิลเฝ้าชวดหนึ่ง . . ." ¹² แล้วจึงจะ

⁸ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละคร เรื่องรามเกียรติ์ (พระนคร: ประจักษ์วิทยา, 1512), หน้า 526.

⁹ องค์การค้าคุรุสภา (รวบรวม), วรรณคดีไทย เสภาขุนช้างขุนแผน พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2505), หน้า 737.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 817.

¹¹ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, บทาเวสสันดรชาดก (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518), หน้า 61.

¹² เสถียร ฉายลักษณ์ (รวบรวม) กฎหมายประจำศก เล่ม 1. (พระนคร: โรงพิมพ์ เคนีเมต์, 2478), มาตรา 1 ข้อ 17 หน้า 458.

สามารถขยับไล่ตีหนีไปได้ และในกฎหมายว่าด้วยการพิสูจน์ความจริง ด้วยวิธี คำน้ำ ดุยเพลิง ศักราช 899 ได้กล่าวไว้ว่า เพื่อให้ความจริงปรากฏว่าใคร เป็นฝ่ายถูกหรือผิดจะต้องมี “. . . เหล้า เลียงตระลาการข้างละสองปาง เหล้า เลียงเทพารักษ์ข้างละสองปาง”¹³ นอกจากนี้ยังปรากฏว่าในพระราชพิธีพิชมงคลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งคอนหนึ่งที่สำคัญมากในพิธีได้แก่การให้พระโคกินของเสียงทวยที่จักทาไว้ให้เพื่อทำนวยถึงความอุดมสมบูรณ์ของผ่นฟ้าและพิชพันธุ์ธัญญาหารนั้น ของเสียงทวย 1 ใน 7 สิ่ง คือ สุรา¹⁴

นอกจากนี้ เรายังพบหลักฐานมากมายที่แสดงให้เห็นว่า เครื่องดื่มมีน เหมามีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก และเครื่องดื่ม เหมานี้ส่งผลทั้งด้านดีและเสียแก่ผู้ใช้ วิลเลอร์ (Wheeler) ได้อ้างข้อความในคัมภีร์รามายณะว่ามีกษัตริย์องค์หนึ่งได้ส่งนางสนมพร้อมกับ เครื่องดื่มมีน เหมานิคหนึ่งไปเป็นเครื่องทำลายคบะของฤชิตษยศฤงค์ผู้บ้ำเพชคบะอย่างกล้าจนเป็นเหตุให้เกิดผ่นแล้งทั่วไปในแคว้นอังคะได้สำเร็จ¹⁵ และ เขายังได้บรรยายบรรยากาศในงาน เลียงฉลองชัยชนะของชาวเมืองอโยธยาว่า ชาวเมืองได้ดื่มไวน์ชนิดสร้อนแรงกันอย่างเต็มที่จนกระทั่งนายครวชู้ข้างไม่สามารถมองเห็นข้างของคนได้เพราะความมีน เหมา¹⁶ และ ไมเคิล เอ็ดวาร์ด (Michael Edwards) ก็ได้กล่าวถึงส่วนหนึ่งซึ่งเป็นประเพณีของชาวอินเดียไว้ว่า เมื่อถึง เดือนตุลาคมและพฤศจิกายน ชาวบ้านจะจัดงานรื่นเริง เป็นเวลา 3 วัน

¹³ เรื่องเดียวกัน, เล่ม 2. มาตรา 1 ข้อ 1 หน้า 86.

¹⁴ สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร, ประเพณีไทย (พระนคร: แพร่พิทยาอินเคอร์เนชันแนล, 2519), หน้า 75.

ของเสียงทวยพระโคในพระราชพิธีพิชมงคลในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มี 7 อย่าง คือ ข้าวเปลือก ข้าวโพด ถั่ว งา หญ้า สุรา และน้ำ

¹⁵ J. Talboys Wheeler, Indian of the Brahmanic Age, Part 4, Chap. 2, Vol.2. (Delhi: Cosmo Publications, 1973), p.12.

¹⁶ Ibid., Chap. 13. pp.188-9.

ในงานนี้ ในวันที่สองจะมีการดื่มเครื่องคัมมินเมากันมาก ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกายกันเพราะความมึนเมาเสมอ และบางครั้งถึงกับต้องสูญเสียทรัพย์สินหรือชีวิต¹⁷ เช่นเดียวกับ บี.เอส. อุปาด્યાยะ (B.S.Upādhyāya) ได้อ้างข้อความที่ปรากฏอยู่ในบทละครของกาลิทาสว่า ประชาชนชาวอินเดียโบราณทั้งชายและหญิง เป็นจำนวนมากดื่มเครื่องคัมมินเมาจนคิดเป็นนิสัยมาเป็นเวลานาน และพวกเขาดื่มมากจนไม่สามารถบังคับตนในการเดินได้¹⁸ นอกจากนี้เรายังพบข้อความที่กล่าวว่า ในพิธีมงคลสมรสของชาวอินเดียอารยัน สตรีจำนวน 4 หรือ 8 คนที่ได้รับเชิญมาเพื่อเดินรำจะได้รับ การเลี้ยงดูด้วยเครื่องคัมมินเมา¹⁹ และคัมเม็กระทั้งเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจนกว่าพิธีจะเสร็จ²⁰ การดื่มเครื่องคัมมินเมามีได้สืบทอดต่อมาจนกระทั่งในคริสต์กาล 1883 มีรายงานจากสภาของเกรสของอินเดียว่า ชาวอินเดียบริโภคน้ำสุราเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะคนชั้นแรงงาน สภาของเกรสจึงต้องใช้มาตรการยับยั้งต่าง ๆ เช่นการเพิ่มภาษีของเครื่องคัมมินเมา การออกกฎหมายเพื่อสั่งปิดร้านจำหน่ายเครื่องคัมมินเมาคามเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะที่มัทราส (Madras) ถูกสั่งปิดถึงเจ็ดพันร้าน²¹ การรณรงค์ต่อต้านได้มีติดต่อกันเรื่อยมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 (1920) ทางภาคใต้ออกกฎหมายห้ามการขายและการดื่มสุราอย่างเข้มงวดในรัฐต่าง ๆ เช่น มัทราส (Madras) บอมเบย์ (Bombay) และพิหาร (Bihar)²²

---

¹⁷ Michael Edwards, Everyday Life in Early India. (London: B.T. Batsford Ltd., 1969), p.69.

¹⁸ Mn. Adi.222.21

B.S. Upādhyāya India in Kālidāsa (Allahabad: Allahabad Law Journal Press, 1947), p.196.

¹⁹ Benjamin Walker, Hindu World an Encyclopaedia of Hinduism, Vol. 1. (London: George Allen & Unwin Ltd., 1968), p.311.

²⁰ Ibid.

²¹ Pattabhi Sitārāmāyā, The History of the Indian National Congress (Bombay: Padma Publications Ltd., 1935), p.51.

²² M.K. Gandhi, Drinks, Drugs and Gambings (Allahabad: Navajivan Publishing House, 1952), pp.4-5.

ย้อนหลังไปสู่สมัยพระเวท เครื่องคัมภีร์ก็มีความสำคัญต่อประเพณีวัฒนธรรมของชาวอินเดียนานเช่นเดียวกัน ชาวอินเดียนานรู้จักเครื่องคัมภีร์หลายชนิด แต่ที่สำคัญที่สุดได้แก่น้ำโสม ซึ่งพวกเขาถือว่าเป็นเครื่องคัมภีร์สำหรับใช้บูชาเทพเจ้าหรือคัมภีร์ตนเองในโอกาสต่าง ๆ จนอาจกล่าวได้ว่าน้ำโสมเป็นหัวใจของยัชฎพิธีต่าง ๆ ในสมัยพระเวทและแม้แต่ในสมัยต่อมา แต่ยังไม่มีการศึกษาอย่างสมบูรณ์ว่าน้ำโสมทำมาจากอะไรและมีความสำคัญต่อประเพณีวัฒนธรรมของชาวอินเดียนานอย่างไร จึงเห็นสมควรที่จะทำการวิจัยให้เห็นชัด

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เครื่องคัมภีร์คือน้ำโสมและเครื่องคัมภีร์อื่น ๆ ที่ไม่มีคุณค่าเป็นอาหารโดยตรงของชาวอินเดียนานจากหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวท โดยที่การศึกษาวิเคราะห์ส่วนใหญ่จะมุ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของน้ำโสมที่มีต่อประเพณีวัฒนธรรมของชาวอินเดียนาน เริ่มจากการจัดหาคัมภีร์โสมเพื่อนำมาคั้นเอาน้ำ ขั้นตอนในการคั้นน้ำโสม ความสัมพันธ์ของน้ำโสมกับเทพเจ้าต่าง ๆ โดยเฉพาะพระอินทร์ ความสำคัญของพิธีโสมยัชฎ* ที่ชาวอินเดียนานแสดงออกโดยหวังที่จะได้ผลคอบแทนตลอดจนวิวัฒนาการของความคิดค่อน้ำโสมตั้งแต่สมัยพระเวทและสมัยต่อมา ทั้งนี้โดยอาศัยหลักฐานจากคัมภีร์พระเวท โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์ฤคเวทซึ่งถือเป็นหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดเป็นหลัก²³ อนึ่งเพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัยนี้ เนื้อความบางตอนจำเป็นต้องอาศัยหลักฐานจากคัมภีร์ซึ่งแต่งในสมัยหลังพระเวท เช่นคัมภีร์พระธรรมสูตร มนุสมฤติ และคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับบรรพคคิพระเวทมาประกอบด้วย อย่างไรก็ตาม คัมภีร์บางเล่มผู้วิจัยหาต้นฉบับที่เป็นภาษาสันสกฤตไม่ได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยการอ้างที่เป็นคำแปลในหนังสือชุด The Sacred Books of the East โดยนักปราชญ์บางท่านเท่านั้น

* ดูภาคผนวก ข ., หน้า 99.

²³ คัมภีร์ฤคเวทสันนิษฐานว่าแต่งและรวบรวมขึ้นในช่วงระยะเวลาประมาณ 1500-1000 ปี ก่อนคริสตกาล

Macdemell, The History of Sanskrit Literature, ; PP. 7,171.

หนึ่งอาชของคัมภีร์ที่อ้างถึงในวง เล็บ หากไม่ได้ออกที่มาโดย เจาะแล้ว ผู้วิจัยถือเอา ตามความคิด เห็นของที วี กาเน (P.V.Kane) ซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือของเขาชื่อ History of Dharmasāstra เล่ม 3 หน้า 11

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

เนื่องจากวิทยานิพนธ์นี้เป็นงานค้นคว้าและวิเคราะห์ เรื่องราวเกี่ยวกับน้ำโสมซึ่งถือเป็น เครื่องดื่มที่มีความสำคัญต่อชนบธรรม เนียมประ เเพณีของชาวอินเดียอารยันในแง่ต่าง ๆ จึงย่อมจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาในการที่จะได้ทราบแนวความคิดของชาวอินเดียอารยัน ในสมัยพระ เวท ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นได้จากทสวดต่าง ๆ ในพิธีโสมยัชญและพิธีกรรมอื่น ๆ อันจะเป็นแนวทางให้ผู้สนใจสามารถนิยามภาพที่แท้จริงของสังคมของชาวอินเดียอารยัน ในสมัยแรก ๆ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และย่อมถือได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานความรู้ที่จำเป็นแก่ บุคคลทั่ว ๆ ไปที่สนใจจะศึกษาวรรณคดีของอินเดียได้อีกประการหนึ่งด้วย ทั้งนี้ เพราะได้มี ความรู้ ความ เข้าใจในพื้นฐานของความคิดของชาวอินเดียอารยันในแง่ความ เชื่อถือที่พวกเขา มีต่อเทพเจ้าที่พวกเขาบูชาด้วยน้ำโสมอย่างดีแล้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเครื่องดื่มชนิดต่าง ๆ ของ ชาวอินเดียอารยันในสมัยพระ เวทโดย เจาะ เรื่องน้ำโสมจากวรรณคดีพระ เวททั้งหลาย เป็นส่วน ใหญ่ แต่เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับ เครื่องดื่มต่าง ๆ ในสมัยพระ เวทมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เท่า ที่จะเป็นได้ บางครั้งผู้วิจัยจำต้องอาศัยหลักฐานจากคัมภีร์อื่น ๆ ที่ เกี่ยว ข้องกับวรรณคดีพระ เวท เช่นคัมภีร์พระธรรมสูตร มุขสมฤติ และคัมภีร์อื่น ๆ ตลอดจนจดจำราที่นักปราชญ์อินเดีย และต่างประเทศได้ค้นคว้าและรวบรวมไว้ในสมัยหลังมาประกอบ ด้วย